

НУШ: орієнтири та акценти для вчителя предметів громадянської та історичної освітньої галузі

ГІО 1 Державний стандарт про реалізацію громадянської та історичної освітньої галузі

Ми живемо в часи глобальної революції, яка змінює наш спосіб життя, спілкування, мислення, бачення майбутнього і розуміння добробуту. Напрями, що формують майбутнє:

Епоха швидкісної комунікації, об'єднання світової економіки, посилення конкуренції.

Старіння людства, зростання чисельності низькокваліфікованого прошарку.

Зміна форм праці, поєднання великого і малого, спільне підприємництво.

Відкриття дивовижного потенціалу мозку.

Зростання сфери послуг, особливо освітніх.

Новий бум самоосвіти, триумф особистості.

Для того щоб адаптуватися і бути успішним, нам конче необхідна революція в навчанні, яка поєднувала б чудові результати дослідження мозку з можливостями негайного доступу до глобальної мережі інформації та знань. Традиційні методи навчання і застаріла модель школи вже не відповідають вимогам сучасності.

Державний стандарт – це рамковий документ, який визначає обов'язкові результати навчання для учнів 5-9 класів.

Громадянська та історична	Вступ до історії України та громадянської освіти	1	-	-	-	-
	Історія України. Всесвітня історія	-	2	-	-	-
	Історія України	-	-	1	1,5	1,5
	Всесвітня історія	-	-	1	1	1
	Громадянська освіта	-	-	-	0,5	-
	Правознавство	-	-	-	-	0,5
	Інтегровані курси* Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 клас Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 клас Історія: Україна і світ. 7-9 клас					
Довідково Кількість навчальних годин на вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична»:						
		рекомендована	1	2	2	3
		мінімальна	1	1,5	1,5	2
		максимальна	2	3	3	3
Резерв навчальних годин освітньої галузі «Громадянська та історична»		-	0,5	0,5	1	1

ГЮ 2 Планування педагогічними працівниками своєї діяльності як практична реалізація нового змісту освіти

Модельна навчальна програма Модельна навчальна програма (згідно з Законом України «Про повну загальну середню освіту») - документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмету (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством. Учителю обирає модельну навчальну програму для закладів загальної середньої освіти з десяти (+ 1 для 6 класу) програм, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерство освіти і науки України».

(детальніше: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/hromadians-ka-ta-istorychna-osvitnia-haluz/>)

Модельна навчальна програма розробляється на основі Державного стандарту базової середньої освіти, зокрема:

- ґрунтується на визначених стандартом *ціннісних орієнтирах*;
- охоплює формування *наскрізних умінь в усіх ключових компетентностях*
- передбачає реалізацію *вимог до обов'язкових результатів навчання* у відповідній (відповідних) освітній (освітніх) галузі (галузях);
- урахує *наступність* між циклами навчання на рівнях початкової та базової середньої освіти;
- орієнтується на *компетентнісний* потенціал Громадянської та історичної освітньої галузі;
- визначає здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання.

Модельна навчальна програма містить такі обов'язкові структурні компоненти:

Вступна частина	визначено основні положення щодо ролі та значення навчального предмету (інтегрованого курсу) в системі загальної середньої освіти (його мету, завдання, принципи, на яких ґрунтується програма, пріоритети
-----------------	--

	викладання предмета, структуру предмета, напрями реалізації цієї програми та особливості організації освітнього процесу з цього навчального предмета (інтегрованого курсу).
Основна частина	викладено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів за роками навчання, пропонований зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів
Прикінцева частина (за потреби)	можуть бути запропоновані орієнтовні форми проведення оцінювання результатів навчання, використання засобів навчання, додаткові компоненти тощо

Модельні програми формують зв'язок між очікуваними результатами, змістом навчання й різновидами навчальної діяльності. Модельні навчальні програми призначені для упорядковування логіки та послідовності отримання результатів навчання. Ця логіка далі має розкриватися в навчальних програмах.

Навчальна програма

Учителі можуть розробляти навчальні програми з предметів, курсів на основі Державних стандартів загальної середньої освіти чи на основі модельної навчальної програми — самостійно або об'єднавшись у професійні спільноти/мережі. Навчальна програма не має копіювати модельну.

Навчальна програма розроблена на основі модельної навчальної програми визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з обраного предмета/курсу, опис змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на її впровадження та систему і критерії оцінювання предмета. У навчальній програмі відбувається деталізація результатів навчання – від очікуваних результатів за розділом та темою (що визначає модельна програма) до очікуваних результатів кожного уроку.

У навчальній програмі, враховуючи можливості вчительського колективу та особливості роботи школи, рекомендуємо спланувати міжгалузеві проекти та альтернативні системи оцінювання.

Розроблена навчальна програма схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником. Навчальна програма повинна бути синхронізована з освітньою програмою закладу освіти.

Календарний план

Календарний (календарно-тематичний) план є основним робочим документом вчителя. Він допомагає досягти очікуваних результатів навчання. Календарно-тематичне планування розробляється вчителем самостійно або спільно з іншими педагогами в структурі професійної спільноти територіальної громади.

У процесі розроблення календарно-тематичного плану потрібно враховувати:

- Державні стандарти загальної середньої освіти;

- освітню програму закладу освіти;
- обрану модельну навчальну програму;
- навчальну програму предмета /інтегрованого курсу, створену вчителем.

Календарно-тематичний план повинен бути синхронізований з освітньою програмою закладу освіти. Обсяг запланованих годин за планом не повинен перевищувати або бути меншим за обсяг годин навчального плану освітньої програми закладу освіти. Календарно-тематичний план — це результат творчої роботи вчителя, його бачення способів і напрямів отримання очікуваних результатів навчання. Учитель сам визначає необхідний обсяг годин на вивчення теми, може змінювати послідовність їх вивчення, визначати обов'язкові види робіт. Форма ведення календарно-тематичного плану є довільною. Насамперед план має бути зручним для використання самим учителем.

Календарно-тематичний план, окрім тем уроків та дат їх проведення, **може містити** опис наскрізних змістових ліній, визначення ключових компетентностей, оволодіння якими передбачене у ході проведення навчального заняття, домашні завдання, інші компоненти на розсуд вчителя. Календарно-тематичне планування передбачає у своєму змісті не тільки класно-урочну, але й інші організаційні форми освітнього процесу. Календарне планування може розроблятися або на семестр, або на весь навчальний рік. Календарно-тематичні плани розглядається і погоджуються заступником директора з навчально-виховної роботи. Вчителі самостійно проводять аналіз реалізації календарно-тематичного планування та визначають напрями його коригування (за потреби).

(детальніше: <https://view.genial.ly/61ee8fd0eb1296001483a73e/presentation-realizaciya-novogo-zmistu-osviti>)

ГЮ 3 Формування ключових компетентностей як складова становлення успішної особистості школярів.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між світовими, українськими та локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини.

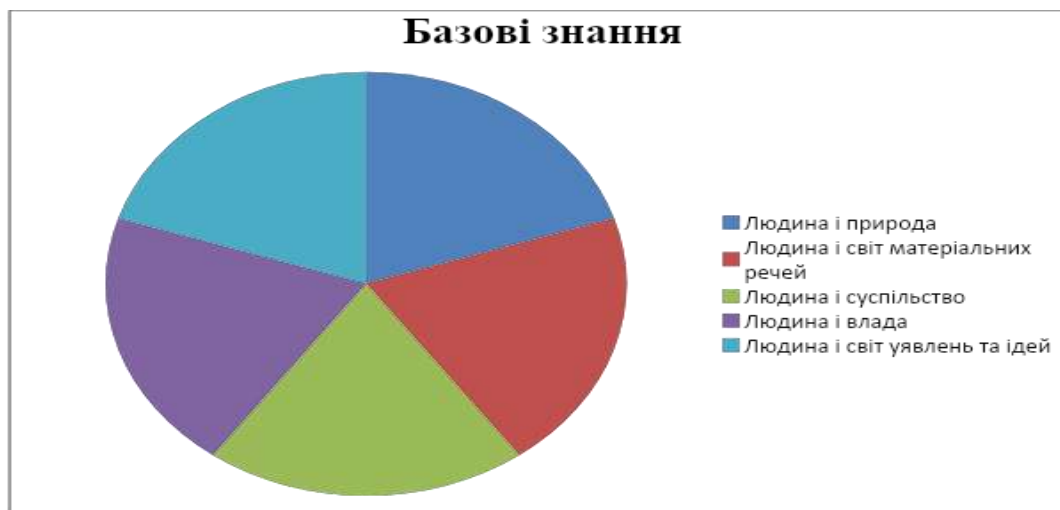
Компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 17.

Ключові компетентності є наскрізними інтегрованими утвореннями, які формуються засобами всіх предметів, у взаємозв'язку урочної і позаурочної роботи, у взаємодії з соціумом.

Компетентнісний підхід суттєво змінює: принципи визначення цілей освіти, методи навчання, принципи відбору змісту освіти, організаційні форми навчання, результат навчання. Компетентнісний підхід це відмова від: традиційного предметного навчання, в основі якого - ідея трансляції та засвоєння знань (інформації); селективної, дворівневої системи оцінювання (знає - не знає); примусових форм організації навчальних занять (подібно

конвеєрному способу організації праці); авторитарного, ієрархічно організованого способу взаємодії в системі учень - учитель.

Цілі шкільної освіти з позиції компетентнісного підходу мають бути спрямовані на конкретний результат освіти навчити вчитися, тобто навчити вирішувати проблеми в сфері навчальної діяльності; навчити пояснювати явища, які спостерігаються у світі, використовуючи науковий апарат: їх сутність, причини, взаємозв'язки, тобто вирішувати пізнавальні проблеми; навчити орієнтуватися в ключових проблемах сучасного життя, тобто вирішувати аналітичні проблеми; навчити орієнтуватися в світі духовних цінностей, тобто вирішувати аксіологічні проблеми; навчити вирішувати проблеми, які пов'язані з реалізацією певних соціальних ролей: громадянина, споживача, пацієнта, члена родини тощо; навчити вирішувати проблеми, які є спільними для різних видів професійної діяльності: комунікативні, пошуку та аналізу інформації, організації сумісної діяльності тощо; навчити вирішувати проблеми професійного вибору: підготовка до подальшого навчання.

(детальніше: <http://surl.li/cdjlp>)

ГЮ 4 Групи загальних обов'язкових результатів навчання учнів у громадянській та історичній освітній галузі

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з громадянської та історичної освітньої галузі, подані у додатку 18, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень / учениця:

мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни і тяглість у житті суспільства;

мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і довкілля;

мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані питання;

мислить системно, виявляє взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їхні інтерпретації;

усвідомлює власну гідність, діє з опорою на власні права і свободи, поважає права й гідності інших осіб, виявляє толерантність, протидіє виявам дискримінації та нерівного ставлення;

дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з друзями, шкільною спільнотою, місцевою громадою та суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем.

<https://view.genial.ly/61711f2241daae0dd706cd54/interactive-image-vimogi-do-orn>

ГІО 5 Принцип наступності та рекомендації щодо забезпечення адаптації п'ятикласників при вивченні історії

Як свідчить аналіз, учителі, які викладають у 5-х класах, часто не бачать різниці між п'ятикласниками й іншими школярами основної школи. І як результат - завищені вимоги до цих учнів, зниження рівня навчальних досягнень, мотивації навчання. Такий підхід до навчання може ускладнити процес адаптації школярів.

Перехід учнів з початкової в середню ланку школи – одна з педагогічно найбільш складних проблем, а період адаптації в 5-му класі – один з найважчих періодів шкільного навчання. В останні роки в педагогічній і психологічній літературі багато говориться про складності цього періоду навчання, що він став сприйматися мало не як об'єктивна криза розвитку дітей 9–10 років, що породжує серйозні педагогічні проблеми. Підстав для такого твердження більш ніж достатньо: стан дітей в цей період з педагогічної точки зору характеризується низькою організованістю, іноді недисциплінованістю, зниженням інтересу до навчання та її результатами, з психологічної – зниженням самооцінки, високим рівнем ситуативної тривожності. Це означає, що збільшується число дітей, що зазнають значні труднощі під час навчання та адаптації до нових умов організації навчального процесу. Для них особливо важлива правильна організація адаптаційного періоду при переході з початкової школи в середню ланку. Тому увага педагогічного колективу школи повинна бути направлена на забезпечення якості освіти як умови сталого розвитку шкільного співтовариства, постійно зростати до проблем адаптації школярів.

Перехідний період з початкової школи в основну позначається на всіх учасниках освітнього процесу: учнях, педагогах, батьках, адміністрації школи, фахівцях психолого-педагогічної служби. Часто наслідки бувають негативними, що обумовлено:

- зміною соціальної обстановки;
- зміною ролі учня;
- збільшенням навчального навантаження;
- зміною режиму дня;
- різницею систем і форм навчання;

- нестиковкою програм початкової й основної школи;
- відмінністю вимог з боку вчителів-предметників;
- зміною стилю спілкування вчителів з дітьми.

Спостереження за учнями, спілкування з ними в цей період показує, що вони дуже розгублені, не можуть зрозуміти, як будувати стосунки з 12 педагогами, які вимоги обов'язкові для виконання – до школяра вперше пред'являється багато вимог з боку багатьох людей. На п'ятикласника обрушується потік інформації з незрозумілими для нього словами, термінами. Є і така категорія дітей, які в силу свого емоційного стану, створюють безліч організаційних труднощів.

(детальніше: <https://view.genial.ly/614d97550554660ddd54753/presentation-nush-princip-nastupnosti>)

ГІО 6 Прийоми навчання і пізнавальна діяльність учнів на уроках історії

Початок впровадження Державного стандарту базової середньої освіти заплановано на 2022 рік, рік, коли НУШ прийдуть п'ятикласники. Актуальним, з огляду на це, є розуміння і врахування особливостей організації освітнього процесу з історії у 5 класі.

Учителям історії варто пам'ятати наступне:

- форми і методи роботи слід узгоджувати з віковими особливостями школярів, враховувати вік дітей при формуванні умінь, тлумаченні історичних понять; дотримуватися наступності у формуванні умінь;
- на уроках віддавати перевагу розвивальним прийомам;
- уникати лекцій, конспектувань, рефератів, фронтальних зрізів знань;
- використовувати активні методи навчання, ігрові прийоми, створювати ігрові ситуації;
- роботу з підручником чергувати з розповіддю учителя, роботою у зошиті;
- не перетворювати уроки історії на читання й переказування тексту підручника;
- не ускладнювати виклад додатковою інформацією;
- організовувати бесіду навколо питань, що вивчаються за темою;
- дотримуватися етапності в навчанні, наприклад, бесіда — читання, читання — бесіда;
- у бесіді використовувати елементи міркування, запитання учителя і відповіді учнів, логічні задачі та їх розв'язок;
- викладати курс образно, емоційно;
- враховувати особистий досвід п'ятикласника;
- урізноманітнювати форми самостійної роботи учнів;
- повторювати й закріплювати вивчене на уроці...

Творча група вчителів історії, яка працює над питаннями практичної реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, взявши педагогічні технології «Щоденні 5» (Daily 5) та «Щоденні 3» створили методичну систему «Weekly-10»

(детальніше: https://drive.google.com/file/d/1zf4mtQr922_FImRQIVCxCpPLRtRmj0s6/view?usp=sharing)

ГЮ 7 Оцінювання в Новій українській школі - ресурс для розвитку особистості молодшого підлітка

Базові принципи оцінювання

Оцінка навчальних досягнень учнів є однією з найважливіших і водночас найскладніших проблем. З одного боку, завжди треба пам'ятати, що справжню оцінку з курсу «Я досліджую світ» дитині поставити життя, з другого - оцінка була і є одним з дієвих інструментів у руках учителя. Чимало проблем, традиційно пов'язаних з оцінкою компетентнісного навчання, виникло через незрозумілі цілі і неправильно визначені вимоги до результатів навчання, застосування невідповідних інструментів та ігнорування інших, крім учителя, суб'єктів оцінювання. Внаслідок цього учні сприймають таке навчання як «нудьгу і примус». Оцінювати потрібно не лише теоретичні знання учнів, а й їхню соціально-психологічну компетентність, яка передбачає баланс знань, умінь, ставлень та поведінки. При цьому оцінювання має ґрунтуватися на таких принципах:

Позитивний підхід. Оцінка орієнтується на рівень досягнень і прогрес учня, не наголошуючи на рівні його невдач. Оцінка має бути позитивною або не треба ставити її взагалі. Ця теза ґрунтується на тому, що для досягнення реального впливу результати навчання акцент повинен здійснюватися на стимулювальну і мотиваційну функції оцінки.

Чітке визначення результатів навчання. Визначення очікуваних результатів навчання має відповідати критеріям SMART (конкретність, можливість перевірки, досяжність, відповідність цілям і завданням, достатність часу на вивчення).

Багатовимірність. Оцінюватися мають одночасно всі визначальні складники поведінкової компетентності учнів: знання і вміння їх застосовувати; емоційно - ціннісне ставлення до себе, інших людей і навколишньої дійсності; сформованість конкретних умінь і навичок здорової і безпечної поведінки; фактична поведінка в реальних життєвих ситуаціях.

Урахування індивідуальних стилів навчання. Оцінка результатів має здійснюватися з урахуванням домінантних стилів навчання учнів (візуального, слухового, тактильного), а також з урахуванням різних видів компетентностей (мовної, логічної, музичної, просторово-візуальної, кінестетичної, внутрішньо-і міжособистісної, природничої).

Адекватність інструментів. Система інструментів оцінювання (методів і процедур) має відповідати навчальним завданням, об'єктам і суб'єктам оцінки, стилям навчання учнів і функціям оцінювання.

Дотримання балансу суб'єктів оцінювання. Сучасна концепція оцінювання передбачає, що тільки 20 % оцінювання здійснює вчитель, 50 % — сам учень і 30 % відбувається через взаємооцінювання.

Формувальне оцінювання

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне. Формувальне оцінювання є невід'ємною складовою освітнього процесу та ціннісним орієнтиром здійснення оцінювання

навчальних досягнень учнів. Воно застосовується незалежно від шкали оцінювання, паралельно з будь-яким його видом. Числова шкала для оцінювання не завжди дає бажаний результат. Підсумкове оцінювання як середнє арифметичне отриманих балів не може прослідкувати індивідуальний прогрес учня. Використання оцінювання у балах як мірила оцінювання має не завжди позитивний ефект для визначення навчальних досягнень учнів: виставлення оцінок у межах класу відповідно до стандартного розподілу не залишає шансу для учнів, які потребують підтримки. Оскільки за шкалою оцінювання їхні бали нижчі, який би прогрес вони не мали, вони будуть вважатися учнями з невисокими досягненнями. Тому розподіл учнів відповідно до результатів їхньої діяльності у класі призведе лише до демотивації та втрати інтересу до навчання. Учень, який на початку семестру мав початковий рівень навчальних досягнень і підвищив його протягом певного часу, може оцінюватись інакше, ніж той, хто знизив свою оцінку. І хоча середня арифметична оцінка цих двох учнів може бути однаковою, прогрес у навчанні є різним. Отже, необхідно шукати підходи в оцінюванні, які б враховували індивідуальний поступ учня. Тому в освітньому процесі неможливо обійтись без формувального оцінювання. Воно оцінює процес навчання учнів, а не результат. Метою формувального оцінювання є відстеження особистісного розвитку учнів, процесу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності, забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку особистості.

Особливості формувального оцінювання:

- націлене на визначення індивідуальних досягнень кожного учня/ кожної учениці;
- не передбачає порівняння навчальних досягнень різних учнів;
- широко використовує описове оцінювання;
- застосовує зрозумілі критерії оцінювання, за якими оцінюють учнів, вони стають свідомими учасниками процесу оцінювання і навчання;
- забезпечує зворотний зв'язок — отримання інформації про те, чого учні навчилися, а також про те, як учитель реалізував поставлені навчальні цілі;
- визначає вектор навчання: виконавши завдання, учні дізнаються про те, якого рівня вони наразі досягли і в якому напрямі їм потрібно рухатися далі. Застосування формувального оцінювання уможливорює розв'язання таких освітніх завдань:
- підтримання бажання вчитися та прагнути максимально можливих результатів;
- сприяння оптимальному темпу здобуття освіти учнів;
- формування в учнів упевненості в собі, усвідомлення своїх сильних сторін;
- формування в учнів рефлексивного ставлення до власних помилок і розуміння їх як невід'ємних етапів на шляху досягнення успіху;
- забезпечення постійного зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу;
- здійснення діагностування особистісного розвитку та результатів навчання учнів на кожному з етапів навчання.

Дуже важливим для впровадження формувального оцінювання є вироблення чітких критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів. Зміст критеріїв повинен бути зрозумілим, тобто викладеним зрозумілою і доступною мовою. Критерії оцінювання необхідно довести до відома учнів. Оприлюднені критерії оцінювання допомагають учням самостійно оцінювати якість своєї роботи. Чим конкретніше представлено критерії оцінювання, тим краще учень розумітиме, що йому потрібно зробити для успішного виконання завдання. Індивідуальний прогрес учня можна забезпечити також шляхом спільного з учнями вироблення критеріїв.

(детальніше: <https://youtu.be/Agm21SkpbNs>)

ГІО 8 Офіційно про дистанційне навчання та електронні освітні ресурси

[Положення про дистанційне навчання](#)

[Положення про електронні освітні ресурси](#)

[Besthistorysites](#)

[Draw.io](#)

Сервіси для організації дистанційного навчання: взаємодія, онлайн-класи, відеоконференції

[Moodle](#)

[Google Classroom](#)

[Google Hangouts Meet](#)

[Microsoft Teams](#)

[Skype Meet Now](#)

[Zoom](#)

[Webex](#)

Створення презентацій

[Prezi - 3D-мультимедійні презентації онлайн і на комп'ютері](#)

[Aurora 3D Interactive Presentation - нескладний для освоєння інструмент для створення сучасних інтерактивних 3D-презентацій](#)

[Emaze - створення 2D і 3D презентацій за декілька хвилин з готових шаблонів і слайдів](#)

[Canva - неймовірно проста програма для створення презентацій та графічного дизайну](#)

[Beautiful.ai - створення слайдів та презентацій за лічені хвилини](#)

[XMind - мозкові штурми, створення інтелект-карт](#)
[Mindomo - ментальні карти](#)

Створення тестів, ребусів та інших цікавих завдань

[Сервіси Web 2.0 від LearningApps](#)
[Classtime - візуалізація в живому часі](#)
[Навчальні дошки Padlet](#)
[Тести на Google Forms](#)
[Онлайн тести](#)
[Тести онлайн](#)
[Генератор цікавих завдань від ClassTools](#)
[Ребуси](#)

Віртуальні екскурсії
Музеї світу: колекції
Музеї онлайн
Українські музеї онлайн
Музеї України просто неба

Мистецтво & Культура: віртуальна колекція
[Історичні події](#)
[Історичні особи](#)
[Історичні місця світу](#)

Сервіси для створення сайта (блогу)

[Blogger](#)
[Tilda](#)
[Webnode](#)
[Ucoz](#)
[Wix](#)
[Emaze](#)
[Jimdo](#)
[Imcreator](#)
[Strikingly](#)

Галина Кенц, методист НМЦ професійного розвитку керівних та педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти Хмельницького ОППО